

weekend

‘Objectief gezien passen wij niet bij elkaar, maar de liefde staat daarboven’

INTERVIEW JOZEFIE MOMBAERTS EN JOHAN HELDENBERGH Theatermaker Jozefien Mombaerts wist het meteen toen ze Johan Heldenbergh ontmoette: ‘Gij zijt het.’ De acteur was twintig jaar ouder, had drie kinderen en bindingsangst, maar twaalf jaar later is hij ‘het’ nog altijd. Over die irrationele liefde maakte Mombaerts de voorstelling *Gij zijt het*. Op het podium staan ze samen.

Het is de eerste keer dat jullie op zo'n intense manier hebben samengewerkt. Heeft samen theater maken jullie relatie sterker gemaakt?

Fien: ‘Er zat zeker relationele winst in. Johan en ik zijn elkaar na de geboorte van Wolf vier jaar geleden een beetje verloren. Die eerste jaren als ouder zijn zo heftig. Samen een voorstelling maken leek op een gegeven moment de enige optie om wat meer tijd met elkaar door te brengen. Zeker omdat ik weet dat Johan zich altijd helemaal smijt in het werk.’

Johan: ‘Mijn grote held op dat vlak is mijn beenhouwer, Hans. Die werkt al dertig jaar met zijn vrouw Marva in de slagerij. Ze zijn onafscheidelijk. Als Marva een paar dagen in het ziekenhuis ligt, gaat de slagerij dicht. Ik snapte dat vroeger niet. Nu wel. Het is heel fijn om samen te werken met iemand die je door en door kent. En ik heb ook het gevoel dat we daardoor weer dicht bij elkaar staan.’

Fien: ‘Ik heb me nog nooit zo veilig gevoeld als nu. Het is bijzonder om een plek en een tijd te hebben waar je de hele dag met je partner kunt discussiëren over de liefde. We konden ook niet weglopen, we hadden een deadline. Het klinkt raar, maar soms leek het alsof ik meer respect had voor het personage Johan dan voor de echte persoon. In het echte leven zou ik misschien kwaad worden over sommige van zijn uitspraken, maar in het theater probeer je een personage te begrijpen en omarmen. Onze gesprekken op het podium zijn daardoor misschien wel constructiever dan die in het echte leven.’

Veel prille ouders zullen beamen dat het een uitdaging is om elkaar in de hectiek van het leven steeds weer te vinden. Hoe hebben jullie die druk ervaren?

Johan: ‘Toen ik jong was, kon een gezin met drie kinderen comfortabel leven van één inkomen. Nu moet je al twee inkomens hebben, waardoor kinderen al vanaf drie maanden naar de crèche moeten. Ik vind dat absurd. Alles draait bovendien om autonomie. Je moet het allemaal zelf kunnen oplossen. We hebben geen sociaal vangnet meer. Terwijl: *it takes a village to raise a child and to sustain a marriage.*’

Fien: ‘Ik heb daar heel hard van afgezien. Moeder zijn was de rol die ik graag wilde spelen in het leven, en plots leek ik te moeten verantwoorden dat Wolf op zes maanden bij ons in bed sliep of dat ik hem op twee maanden nog niet voor een weekend naar mijn moeder wilde brengen. Het leek

of iedereen tegen de symbiose moeder-kind was, terwijl die afhankelijkheid heel gezond is in het begin. Daar ben ik op geflipt. Dat mochten ze me niet afpakken. In alle domeinen van mijn leven wil ik een efficiënte robot zijn, maar niet in het moederschap. Misschien zit daar de motor van de voorstelling: laten we wat meer tijd en ruimte creëren om elkaar wat liever te zien. We zijn mensen aan het kapotmaken.’

Johan: ‘Het is niet dat we de afgelopen jaren als robots naast elkaar leefden, maar we waren ook niet echt samen. Als we elkaar zagen, ging het vaak over oplossingen zoeken voor praktische problemen.’

Fien: ‘Soms ging ik om kwart over acht samen met Wolf slapen. Ik wist wel dat Johan daar beneden in de zetel zat, maar om alles te kunnen doen wat ik wilde, moest ik heel rigide gaan leven. Op een gegeven moment kon ik van de stress geen gluten meer verdragen. Het moest allemaal nog strenger: geen alcohol, geen suiker. Alleen maar om het aan te kunnen. Na een tijd word je daar hopeloos van. Ik kreeg schuldgevoelens. Ik kon er niet 100 procent zijn voor ons kind, en ook niet voor Johan.’

‘Fien koos voor een man die twintig jaar ouder was en al drie prepubers had. Rationeel kun je je daar toch vragen bij stellen’

Waar hebt u zich toen aan opgetrokken?

Fien: ‘De overtuiging dat we fundamenten aan het leggen waren voor het hele verdere leven van ons kind. Op zo'n moment kun je niet zeggen: “Ik heb hier geen tijd voor.” Ik bekeek het ook in perspectief. Wat zijn een paar moeilijke jaren op de lange termijn?’

Johan: ‘Ik vond het ook niet zo erg. Ik had het al eens meegemaakt en wist dat het een fase was.’

Fien: ‘Je vond het wel heel erg.’

Johan: ‘Tegen jou mag ik dat uitspreken. Maar ik was ervan overtuigd dat we er zouden uitkomen.’

Fien: ‘Ik denk wel dat de eerlijke gesprekken die we de afgelopen maanden hebben gevoerd voor de voorstelling over vijftien

jaar het verschil zullen maken.’

Heb je daar een voorstelling voor nodig? Helpt het om dit als spelers te kunnen doen?

Fien: ‘Voor Johan wel, voor mij niet per se.’
Johan: ‘Ik heb dat masker nodig om eerlijk en kwetsbaar te zijn. Als Fien mij in het dagelijkse leven analyseert, zal ik dat heel snel als een commentaar zien en in het defensief gaan. Nu wisten we van elkaar dat we een masker op hadden: dat van de regisseur, dat van de schrijver en dat van de acteur. Eigenlijk hebben we elkaar brieven geschreven. Een paar keer dacht ik: goed dat ze dit eens hoort.’

Fien: ‘Dat was soms verwarrend. Dan las ik zijn teksten en dacht ik: wacht, wil hij me hier iets mee zeggen? Moet ik daar nu op reageren? Ik denk dat we hier lessen uit kunnen trekken. Het zou mooi zijn als we op die veilige manier verder kunnen praten.’

Uw personage zegt wel: ‘Een intieme relatie is altijd grensoverschrijdend.’ Dat klinkt niet zo veilig. Wat bedoelt u daarmee?

Fien: ‘Mensen trekken tegenwoordig heel snel muurtjes op. We vinden het eng om iemand toe te laten. En ook om liefdevol over het muurtje van een ander te stappen. Je wilt geen ongevraagde gast zijn, maar in een relatie kun je niet altijd liefdevol op de deur kloppen en vragen: “Mag ik binnen?”’

Johan: ‘Ik heb dat tijdens het maakproces geleerd: blijven openstaan op momenten dat ik me kwetsbaar voel. Dat loont. Ook als maatschappij moeten we dat weer meer doen. We leggen de nadruk te veel op het ik en het kleine subgroepje waartoe we behoren. We zouden wat minder in de verdediging moeten schieten.’

Fien: ‘Ik denk dat we niet meer weten hoe we met verschillen moeten omgaan. Terwijl: je kunt je perfect verbinden met iemand die erg van je verschilt. Neem nu Johan en ik: objectief gezien passen wij niet samen. Maar de liefde staat daarboven.’

Hoe overbruggen jullie de verschillen?

Fien: ‘In vorige relaties ben ik altijd een wegloper geweest. Als er een huurcontract werd getekend, begon ik te hyperventileren en de volgende dag was ik weg. In het begin zei ik bij elke ruzie met Johan ook dat het gedaan was. Op een gegeven moment ben ik daarmee gestopt. Ik heb beslist om te blijven. In de plaats van echt weg te gaan, ben ik in mijn hoofd gaan doen alsof het gedaan is. Dat werkt heel goed. Als ik



met ons gezin wil gaan kamperen, maar Johan wil niet mee, dan stel ik me de vraag: wat zou ik doen als ik gescheiden was? En dan ga ik alleen met Wolf. Vroeger ging dat niet in mijn hoofd. Nu weet ik dat ik die vrijheid mag nemen. Johan kan daar best mee om. Ik mag van hem alleen niet verlangen altijd hetzelfde te willen.’

Johan: ‘Ik weet dan niet dat we in haar hoofd eigenlijk uit elkaar zijn (*lacht*). Maar het is wel comfortabel om te kunnen zeggen: “Ik wil niet in een tent slapen”, zonder het gevoel te hebben dat het aan mij ligt dat ze niet kunnen gaan kamperen.’

Fien: ‘Veel dingen waar we op botsen, zitten gewoon in ons eigen hoofd. Zo ging ik er soms jarenlang onterecht van uit: Johan is zus, en ik ben zo. Omdat Johan ooit een keer heeft gezegd dat hij fietsen haat, staat in mijn relatie-Excel: “Johan haat fietsen.” Maar dat is blijkaar niet zo. Tegenwoordig rijdt hij overal naartoe met zijn elektrische fiets.’

Johan: ‘Ik doe dat ook. Onlangs hadden we ruzie en hoorde ik mezelf zeggen: “Acht jaar geleden heb je gezegd dat ik dat niet meer mag doen.” Als je zulke uitspraken opslaat zonder ze nog eens af te toetsen, krijg je een vervormd beeld van elkaar.’

Voorkeuren kunnen veranderen, maar in het stuk kleven jullie wel etiketten op elkaar. Fien krijgt het label verlatingsangst, Johan zit met bindingsangst. Niet direct materiaal voor een duurzame relatie? Johan: ‘Ik ben onveilig gehecht. Bij Fien



Johan Heldenbergh en Jozefien Mombaerts:
 'Een voorstelling maken leek op een gegeven moment de enige optie om wat meer tijd met elkaar door te brengen.'

© Christophe De Muynck

valt dat wel mee. In de voorstelling stel ik me dus de vraag: "Heb ik dan voor eeuwig geen recht op de liefde?"

Fien: 'Veel vrouwen hebben een checklist. Een partner moet zelfverzekerd zijn, én sportief. Voor mij is dat geen relatiemateriaal. Met zo iemand kan ik niets doen. Johan was eenzaam toen ik hem ontmoette, hij rookte een pakje sigaretten per dag. Daar kun je iets mee.'

Johan: 'Dus ik ben een project voor jou?'

Fien: 'Het is toch saai als je er niet kunt aan werken.'

Johan: 'Die moeite heb ik zelf ook gedaan. Ik zou zeggen dat ik nu voor 80 procent een goede partner ben.'

Als je het aan de duur van een relatie afmeet, lijkt het met die bindingsangst trouwens mee te vallen. Jullie zijn al zo'n twaalf jaar een koppel.

Johan: 'Ik ken mensen die al lang samen zijn en van wie ik denk: doe jezelf een plezier en ga uit elkaar. Ik denk niet per se dat de duur van een relatie een graadmeter is voor de kwaliteit ervan. Het zegt vaak wel iets over waartoe je in staat bent. Dat je genereus bent, en ergens voor wilt vechten.'

Fien: 'Een lange relatie kan ook egoïstisch zijn. Het kan gewoon een kader zijn om jezelf te ontplooien. Ik denk dat iedereen in een relatie zoekt naar wat hij of zij nodig heeft. Voor veel mensen is dat veiligheid.'

Voor u niet?

Johan: 'Nee, ze koos voor een man die

twintig jaar ouder was en al drie prepubers had. Rationeel kun je je daar toch vragen bij stellen.'

Fien: 'Eigenlijk vond ik dat wel een veilige keuze. Ik dacht: hij heeft het al eens meegemaakt. Hij weet al beter wat hij wil en zal zijn kinderen ook niet de ene na de andere vrouw willen presenteren. Na de geboorte van Wolf ben ik teruggekomen op die analyse. Ik besepte dat een jonge vrouw zonder verplichtingen voor een vader gewoon aantrekkelijk was. Van dat besef werd ik onzeker: het ging niet over de liefde. Het was mijn statuut.'

Johan: 'Ik denk niet dat je mag onderschatten wat het is om na een scheiding opnieuw een relatie te beginnen. Met een heel jong iemand bovendien, iemand die nog veel irrationele verwachtingen koestert van de liefde en nog kinderen wil. Voor een man die zoveel waarde hecht aan vrijheid, is dat heel wat. Ik zal er 73 zijn als mijn zoon 20 is.'

De hectiek van het ouderschap, de rugzak die jullie dragen, de vele (menings)verschillen ... Wat maakt het voor jullie – twee wesplopers – finaal de moeite om te blijven?

Johan: 'Dit. Dat wij hier nu samen zitten te discussiëren. En het soms heel heftig onens zijn. Daar zit de connectie en dat maakt het de moeite om te blijven.'

Fien: 'Ik vind het ook heel wat dat iemand me aankan. In vorige relaties toonde ik soms nog maar de helft van mezelf en werd die intensiteit de ander al te veel. Ik ben

'Zelfverzekerd zijn, én sportief? Voor mij is dat geen relatiemateriaal. Johan was eenzaam toen ik hem ontmoette, hij rookte een pakje sigaretten per dag. Daar kun je iets mee'

ook nog nooit zo lang met iemand samen geweest. Daar zit ook veel waarde in. Ik vergelijk het met mijn beste vriendin Marian. We kennen elkaar al van in de kleuterklas. We lijken totaal niet op elkaar, maar we hebben al zo veel tijd samen doorgebracht dat niets onze band nog kan verbreken.'

Johan: 'Tijd is niet de hoofdzaak. Wel dat als wij ruzie hebben en jij naar Marian belt, dat het gebeurt dat ze zegt: "Fientje, ik zie je doodgraag, maar Johan heeft in dit geval gelijk." Een slechte vriendin zou zeggen: "Laat hem zitten." Een goede vriendin kan zeggen: "Kijk eens naar jezelf." En dat is wat wij ook kunnen. Dat soort dingen uitspreken. En het elkaar vergeven.'

Fien: 'We hebben elkaar soms harde dingen gezegd, waarbij we dachten: mag ik dit wel toelaten? Waar trek ik een grens? Wat vaak de trigger was, is dat we ons onbegre-

pen voelden door de ander. Daardoor lijkt het of die zegt: "Je bent gestoord." En dat triggerde dan de stoornis. Nu kunnen we dat beter plaatsen en verdragen.'

Johan: 'We blijven gewoon open. Als ik je vroeger op zo'n moment had proberen te omhelzen ...'

Fien: 'Zou ik je klopp gegeven hebben. Nu zou ik het toelaten.'

Johan: 'En omgekeerd. Vroeger sprak je van bruggen. Maar die bruggen waren op een gegeven moment onmogelijk. Nu staan onze beide kades wel open voor een brug.'

Hoe doe je dat: blijven openstaan?

Johan: 'Bij mij is het rationeel naar mezelf kijken en zeggen: hou jezelf open.'

Fien: 'Ik ben er altijd radicaal tegen geweest, koppels die bij elkaar blijven voor de kinderen, maar ondertussen snap ik het.'

Johan: '(gespeeld verontwaardigd) Ben je daarom bij mij?'

Fien: 'Nee, maar doordat er een derde partij is die mee de consequenties zal dragen, voel ik een grotere verantwoordelijkheid. Ik kijk vanuit zijn perspectief: dat kind wil een gezin. Daardoor sluit ik me minder snel af.'

Johan: 'Dus jouw advies voor een goede relatie is: maak een kind. Grappig, want net dat maakt het heel uitdagend (lacht).'

Katrien Elen

'Gij zijt het', op 15.16 en 17 november in NTGent, daarna op tournee